

Prof. univ. dr. **Gabriela Răducan**

Conf. univ. dr. **Mădălina Dinu**

Fișe de procedură civilă

pentru admiterea în magistratură și avocatură

Ediția a 9-a, revizuită și adăugită

Editura
Hamangiu
2024

Sediul materiei: art. 309-326 CPC

Noțiune

- **martorii** sunt persoanele străine de interesele în conflict, care relatează în fața instanței de judecată despre fapte referitoare la pricina ce se judecă, de natură a servi la rezolvarea ei;
- relatarea făcută de martor în fața instanței → se numește *depoziție (declarație) de martor/mărturie* → mijlocul de probă este **depoziția martorului**.

I. Admisibilitatea probei prin declarațiile martorilor (art. 309 CPC)

1. Admisibilitatea probei prin declarațiile martorilor a faptelor juridice *stricto sensu*

➤ Regula:

- Proba cu martori este admisibilă în toate cazurile în care legea nu dispune altfel [art. 309 alin. (1) CPC].

Exemple:

- posesia și viciile acesteia;
- un fenomen natural: un trăsnet, o inundație;
- rănirea unei persoane;
- faptele juridice licite: îmbogățirea fără justă cauză, plata lucrului nedatorat, gestiunea de afaceri etc.

➤ Excepțiile:

- Există fapte naturale care nu pot fi dovedite prin declarațiile martorilor.

Exemple:

- nașterea, căsătoria, decesul pot fi probate prin actele de stare civilă.

Cu toate acestea, inclusiv faptele naturale de mai sus pot fi probate prin declarațiile martorilor atunci când:

- nu au existat registre de stare civilă;
- registrele de stare civilă au fost pierdute ori distruse, în totalitate sau în parte;
- nu este posibilă procurarea din străinătate a certificatelor de stare civilă sau a extraselor de pe actele de stare civilă;
- întocmirea actelor de stare civilă a fost omisă.

↩
NB

- Răsturnarea unei prezumții legale cu privire la care legea nu permite proba contrară, chiar dacă ar fi vorba de fapte juridice *stricto sensu*, ca regulă, nu este permisă prin declarațiile martorilor.

Exemplu:

– nimeni nu poate contesta filiația față de mamă a persoanei care are o posesie de stat conformă cu actul său de naștere [art. 411 alin. (2) CC].

- **Excepție:**

- proba adevăratei filiații față de mamă se poate face cu orice mijloc de probă, deci inclusiv cu martori, în cazul în care, anterior, printr-o hotărâre judecătorească s-a stabilit că a avut loc o substituie de copil ori că a fost înregistrată ca mamă a unui copil o altă femeie decât cea care l-a născut [art. 411 alin. (3) CC].

2. Admisibilitatea probei prin declarațiile martorilor a actelor juridice

- **Reguli:**

1. **Niciun act juridic nu poate fi dovedit cu martori, dacă valoarea obiectului său este mai mare de 250 de lei** [art. 309 alin. (2) teza I CPC].

Excepția:

- se poate face dovada cu martori, contra unui profesionist, a oricărui act juridic, indiferent de valoarea lui, dacă a fost făcut de acesta în exercițiul activității sale profesionale, în afară de cazul în care legea specială cere **forma scrisă** a actului juridic [art. 309 alin. (2) teza a II-a CPC].
2. **În cazul în care legea cere forma scrisă pentru validitatea unui act juridic (*ad validitatem*), acesta nu poate fi dovedit cu martori** [art. 309 alin. (3) CPC].
 3. **Este inadmisibilă proba prin declarațiile martorilor dacă legea cere forma scrisă pentru dovedirea unui act juridic (*ad probationem*).**

Excepții [art. 309 alin. (4) CPC]:

- **proba cu martori este admisibilă** atunci când:

1. partea s-a aflat în imposibilitate materială sau morală de a-și întocmi un înscris pentru dovedirea actului juridic;
2. există un început de dovadă scrisă;
3. partea a pierdut înscrisul doveditor din pricina unui caz fortuit sau de forță majoră;
4. părțile convin, fie și tacit, să folosească această probă, însă numai privitor la drepturile de care ele pot să dispună;
5. actul juridic este atacat pentru fraudă, eroare, dol, violență ori este lovit de nulitate absolută pentru cauză ilicită sau imorală, după caz;
6. se cere lămurirea clauzelor actului juridic.

4. **Proba cu martori nu se admite niciodată împotriva sau peste ceea ce cuprinde un înscris și nici peste ceea ce s-ar pretinde că s-ar fi zis înainte, în timpul sau în urma întocmirii lui**, chiar dacă legea nu cere forma scrisă pentru dovedirea actului juridic respectiv, cu excepția cazurilor enumerate la pct. 3.

II. Administrarea probei prin declarațiile martorilor

1. Propunerea martorilor

➤ Reguli:

- reclamantul va propune martorii prin cererea de chemare în judecată, cu indicarea în cuprinsul acesteia a numelui și a adresei la care martorii urmează a fi citați [art. 194 lit. e) teza finală CPC];
- pârâtul propune martorii prin întâmpinare/cererea reconvențională, conform art. 205 alin. (2) lit. d) CPC și art. 209 alin. (3) CPC;

➤ Excepții:

- dacă proba cu martori nu a fost solicitată prin cererea de chemare în judecată, respectiv prin întâmpinare, aceasta va putea fi totuși cerută și încuviințată în cursul procesului, în cazurile în care [art. 254 alin. (2) CPC]:
 - necesitatea probei rezultă din modificarea cererii;
 - nevoia administrării probei reiese din cercetarea judecătorească și partea nu o putea prevedea;
 - partea învederează instanței că, din motive temeinic justificate, nu a putut propune în termen probele cerute;
 - administrarea probei nu duce la amânarea judecării;
 - există acordul expres al tuturor părților.

NB

Dacă proba cu martori a fost încuviințată în cursul judecării, în condițiile art. 254 alin. (2) CPC, partea este obligată, sub sancțiunea decăderii, **să depună lista martorilor** în termen de 5 zile de la încuviințare [art. 254 alin. (4) lit. a) CPC].

2. Încuviințarea probei cu martori

- de regulă, proba cu martori se propune de către părți;
- cu toate acestea, administrarea probei cu martori poate fi dispusă de instanță din oficiu;
- instanța poate limita numărul martorilor propuși [art. 258 alin. (3) CPC];
- instanța se pronunță asupra probei cu martori printr-o încheiere cu caracter preparatoriu, în cuprinsul căreia se vor arăta numele martorilor, faptele asupra

căroră aceștia vor fi ascultați, precum și obligațiile ce revin părților în legătură cu administrarea acestei probe, dacă este cazul;

- instanța poate reveni asupra probei cu martori încuviințate în tot sau în parte dacă, după administrarea altor probe, apreciază că administrarea acestora nu mai este necesară. Instanța este însă obligată să pună această împrejurare în discuția părților (art. 259 CPC).

3. Înlocuirea martorilor

- Se poate dispune doar în caz de:
 - moarte;
 - dispariție;
 - motive bine întemeiate.
- În aceste cazuri, lista cu noii martori se va depune, sub sancțiunea decăderii, în termen de 5 zile de la încuviințarea cererii de înlocuire a martorilor.

4. Persoanele care pot fi ascultate ca martori

- **Reguli:**
 - orice persoană care are cunoștință despre faptele cauzei poate fi ascultată ca martor în procesul civil;
 - la aprecierea depoziției minorului sub 14 ani, ca și la aceea a persoanelor care sunt lipsite de discernământ în momentul audierii, fără a beneficia de consiliere judiciară sau tutelă specială, instanța va ține seama de situația specială a martorului (art. 320 CPC);
 - persoana care beneficiază de consiliere judiciară poate fi ascultată ca martor, însă instanța va ține seama, la aprecierea depoziției sale, de situația ei specială [art. 315 alin. (3) CPC].
- **Excepții:**
 - **Nu pot fi ASCULTAȚI ca martori în procesul civil (art. 315 CPC):**

REGULA	EXCEPȚIA
– rudele și afinii părților, până la gradul al treilea inclusiv;	– în procesele privitoare la filiație, divorț și alte raporturi de familie se vor putea asculta rudele și afinii până la gradul al treilea, cu excepția descendenților; – părțile pot conveni, expres sau tacit, în orice proces civil, să fie ascultate ca martori aceste persoane;
– soțul, fostul soț, logodnicul ori concubinul;	– părțile pot conveni, expres sau tacit, în orice proces civil, să fie ascultate ca martori aceste persoane;

REGULA	EXCEPȚIA
– cei aflați în dușmănie sau în legături de interese cu vreuna dintre părți;	– părțile pot conveni, expres sau tacit, în orice proces civil, să fie ascultate ca martori aceste persoane;
– persoanele care beneficiază de tutelă specială;	– fără excepții;
– cei condamnați pentru mărturie mincinoasă.	– fără excepții.

➔ **Persoane SCUTITE de a fi martori în procesul civil (art. 317 CPC):**

REGULA	EXCEPȚIA
– slujitorii cultelor, medicii, farmaciștii, avocații, notarii publici, executorii judecătorești, mediatorii, moașele și asistenții medicali și orice alți profesioniști cărora legea le impune să păstreze secretul de serviciu sau secretul profesional cu privire la faptele de care au luat cunoștință în cadrul serviciului ori în exercitarea profesiei lor, chiar și după încetarea activității lor.	– cu excepția slujitorilor cultelor religioase, care în nicio situație nu pot fi dezlegați de secretul confesiunii, celelalte categorii de persoane vor putea să depună mărturie, dacă au fost dezlegate de îndatorirea păstrării secretului de către cei interesați în păstrarea lui, în afară de cazurile în care legea ar dispune altfel.
– judecătorii, procurorii și funcționarii publici, chiar și după încetarea funcției lor, asupra împrejurărilor secrete de care au avut cunoștință în această calitate.	– aceste persoane vor putea fi ascultate ca martor, dacă autoritatea sau instituția pe lângă care funcționează ori au funcționat, după caz, le dă încuviințarea de a depune mărturie.
– cei care prin răspunsurile lor s-ar expune pe ei înșiși sau ar expune pe vreuna din persoanele arătate la art. 315 alin. (1) pct. 1 și 2 (rudele și afinii până la gradul al treilea inclusiv, soțul, fostul soț, logodnicul ori concubinul) la o pedeapsă penală sau la disprețul public.	– fără excepții.

5. Prezentarea martorilor

- ➔ după încuviințarea probei cu martori, aceștia pot fi audiați chiar la termenul la care proba a fost încuviințată (desigur, dacă aceștia sunt prezenți);
- ➔ în cazul în care martorii nu sunt prezenți la termenul la care se încuviințează proba testimonială, aceștia vor fi citați pentru a se prezenta la termenul fixat pentru audierea lor;

- la cererea părții interesate, instanța poate încuviința ca ascultarea martorilor să se facă fără a fi citați, în cazul în care partea se obligă să prezinte martorul la termenul fixat pentru audierea acestuia; în situația în care martorii nu se prezintă, instanța nu va dispune decăderea părții din proba cu martori, ci aceștia vor fi citați pentru termenul următor [art. 312 alin. (3) CPC];
- ascultarea martorilor se face în instanță, în ședință publică, sau la locul unde aceștia se află, dacă, din cauză de boală sau altă împiedicare gravă, aceștia nu pot veni în instanță (art. 314 CPC);
- dacă martorul locuiește într-o altă localitate, se poate apela la o comisie rogatorie;
- împotriva martorului care lipsește la prima citare, instanța poate emite mandat de aducere, iar dacă există urgență, se poate recurge la mandatul de aducere chiar la primul termen [art. 313 alin. (1) și (2) CPC];
- instanța poate amenda martorul care, deși legal citat, nu se prezintă sau, deși se prezintă în instanță, refuză să depună mărturie;
- dacă, după emiterea mandatului de aducere, martorul nu poate fi găsit sau nu se înfățișează, instanța poate proceda la judecarea cauzei [art. 313 alin. (3) CPC].

6. Procedura de audiere a martorilor

- fiecare martor va fi ascultat separat, cei neascultați încă neputând fi de față, în ordinea stabilită de președinte, care va ține seama și de cererea părților [art. 321 alin. (1) și (2) CPC];
- înainte de a lua declarația, instanța va proceda la identificarea martorului, cerându-i acestuia, totodată, să arate dacă este rudă sau afin cu una dintre părți și în ce grad și dacă se află în serviciul uneia dintre părți (art. 318 CPC);
- instanța va pune în vedere martorului îndatorirea de a jura și semnificația jurământului, conform art. 318-319 CPC; minorul sub 14 ani și cei care sunt lipsiți de discernământ în momentul audierii, fără a beneficia de consiliere judiciară sau tutelă specială, pot fi ascultați fără jurământ, însă, li se atrage atenția să spună adevărul și se va ține seama, la aprecierea depoziției lor, de situația lor specială (art. 320 CPC);
- se trece la audierea propriu-zisă a martorului, care va arăta împrejurările pe care le cunoaște și va răspunde la întrebările președintelui de complet, ale părții care l-a propus, ale părții adverse, eventual, ale procurorului [art. 321 alin. (3) CPC];
- martorul nu are voie să citească un răspuns scris de mai înainte, însă, cu încuviințarea președintelui, se poate folosi de însemnări cu privire la cifre sau denumiri [art. 321 alin. (5) CPC];

- dacă instanța găsește că întrebarea pusă de parte nu poate să ducă la dezlegarea cauzei, este jignitoare sau tinde a proba un fapt a cărui dovedire este oprită de lege, nu o va încuviința, dar va trece în încheierea de ședință atât numele părții, întrebarea formulată, cât și motivul pentru care nu a fost încuviințată [art. 321 alin. (6) CPC];
- mărturia se depune verbal, dar se consemnează în scris de către grefier, care va consemna **întocmai și literal** declarația martorului [art. 323 alin. (1) CPC];

Prin **Decizia nr. 832/2021** (M. Of. nr. 430 din 3 mai 2022), Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că **sintagma „întocmai și literal”** din cuprinsul art. 323 alin. (1) din Codul de procedură civilă, astfel cum acesta a fost modificat prin dispozițiile art. I pct. 35 din Legea nr. 310/2018 pentru modificarea și completarea Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, precum și pentru modificarea și completarea altor acte normative este **neconstituțională**.

NB

Prin **Decizia nr. 279/2022** (M. Of. nr. 676 din 6 iulie 2022), Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că **sintagma „literal”** din cuprinsul art. 321 alin. (7) din Codul de procedură civilă, astfel cum acesta a fost modificat prin art. I pct. 33 din Legea nr. 310/2018 pentru modificarea și completarea Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, precum și pentru modificarea și completarea altor acte normative, este **neconstituțională**.

- declarația martorului se semnează pe fiecare pagină și la sfârșit de către judecător, grefier și martor, după ce acesta din urmă a luat cunoștință de cuprinsul ei și se declară de acord că cele consemnate corespund celor declarate de către el;
- dacă martorul refuză sau nu poate să semneze, se va face mențiune despre această împrejurare în încheierea de ședință [art. 323 alin. (1) CPC];
- adăugirile, ștersăturile sau schimbările în depoziție trebuie semnate de judecător (care le și încuviințează), de grefier și martor, sub sancțiunea de a nu fi luate în considerare [art. 323 alin. (2) CPC];
- după ascultarea sa, martorul rămâne în sala de ședință, dacă instanța nu dispune altfel [art. 321 alin. (4) CPC], acesta putând fi din nou interpelat, dacă instanța găsește de cuviință, iar dacă depozițiile martorilor se contrazic, aceștia pot fi confrunțați [art. 322 alin. (1) și (2) CPC];
- dacă, din cercetare, reies bănuieli de mărturie mincinoasă sau de mituire a martorului, instanța va încheia un proces-verbal și va sesiza organul de urmărire penală competent (art. 325 CPC).

7. Aprecierea declarațiilor martorilor

- în aprecierea declarațiilor martorilor, instanța va ține seama de sinceritatea acestora și de împrejurările în care au luat cunoștință de faptele ce fac obiectul declarației respective (art. 324 CPC);
- rezultatul aprecierii depoziției unui martor poate fi:
 - faptul probat a fost dovedit și nu lasă nicio îndoială asupra acestui aspect;
 - faptul este nesigur și declarația martorului va trebui coroborată cu alte mijloace de probă;
 - martorul nu a fost sincer, astfel încât nu se va ține cont de depoziția acestuia la pronunțarea soluției în cauză.

8. Drepturi bănești ale martorului

- drepturile bănești ale martorului intră în categoria cheltuielilor de administrare a probei;
- nu au caracter remuneratoriu, ci compensatoriu, pentru a fi acordate, ele trebuie solicitate de martor;
- din perspectiva părții, ele sunt cheltuieli procesuale de administrare a probei;
- pot fi stabilite și ulterior administrării probei.